

«ریتیم» در موسیقی ایران

فرهاد فخرالدینی

- ۲ -

ارکان اصلی عروضی عبارتند از سبب، وتد، و فاصله.

۱- سبب که خود بردو قسم است سبب خفیف و سبب ثقیل

سبب خفیف از يك متحرك و يك ساكن تشكيل شده است. مانند من، سر،

در، و تن (اصطلاح ایقاعی)

سبب ثقیل از دو متحرك متوالی تشکیل میشود مانند همه، زمه و تن

۲- وتد هم بردو قسم است وتد مقرون یا مجموع و وتد مفروق.

تد مقرون یا مجموع عبارت از دو متحرك و يك ساكن است مانند چمن،

سمن، و تنن.

تد مفروق عبارت از دو متحرك است که میان آنها يك ساكن قرار گرفته

باشد مانند، نامه، جامه

تد مفروق در ایقاعات معمول نیست.

۳- فاصله که آنهم بردو قسم میباشد. فاصله صغری و فاصله کبری

فاصله صغری عبارت از سه متحرك و يك ساكن است مانند شنوم، بروم، سخت، وتنن .

فاصله كبرى از چهار متحرك و يك ساكن تشكيل شده مانند ببرمش، شكمش، تننن .

سبب ثقیل و فاصله كبرى در ادوار ایقاعی کمتر بكار میروند ولی سبب خفیف و و تد مقرون یا مجموع و فاصله صغری مورد استعمال زیاد دارند .
صفی الدین ارموی در کتاب (الادوار فی الموسيقى) مینویسد (غنا مرکب است از الحان والحان مرکب است از نعمات و نعمات مرکب است از این اصول ثلاثه (یعنی سبب و وتد و فاصله)

از ترکیب دوتائی این اصول نه نغمه دوتائی حاصل میشود .
اول از ترکیب يك نقره (يك سبب خفیف) و دو نقره (و تد مقرون با مجموع) مانند تن تنن که شکل آن بآنت نویسی امروزی باین صورت خواهد بود.

ت ت

که در قالب میزان لنگی مانند $\frac{5}{16}$ که خود مرکب از دو میزان $\frac{2}{16}$ و $\frac{3}{16}$ است جای میگیرد.

دوم يك نقره (سبب خفیف) و سه نقره (فاصله صغری) مانند تن تنن که بآنت نویسی امروز میتوان آنرا چنین نوشت :

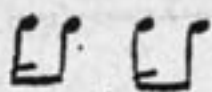
ت ت ت

و اجرای آن در واقع مانند میزان سه هشتمی است که ضرب دوم آن هم قوی اجرا شود .

ت ت ت

سوم دو نقره و دو نقره (دو وتد مقرون یا مجموع) مانند تن تنن و نت نویسی

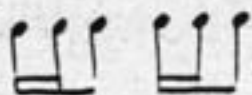
آن با این شکل خواهد بود.

که در قالب میزانی مانند $\frac{6}{16}$ می‌کنجد.

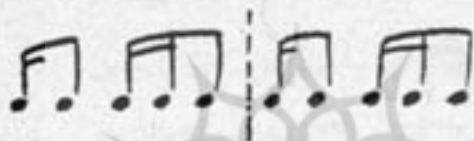
چهارم سه نقره و سه نقره (از ترکیب دو فاصله صغری) مانند تنن

تنن که در میزانی مانند $\frac{2}{4}$ می‌کنجد.

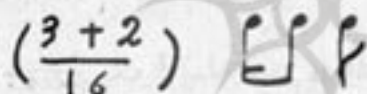
پنجم از ترکیب يك و تد مقرون و يك فاصله صغری با تکرار مجدد آن

مانند تنن تنن تنن

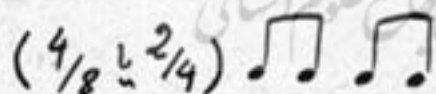
که در قالب میزان لنکی مانند $\frac{3+4}{16}$ می‌کنجد.

ششم يك و تد مقرون با يك سبب خفیف مانند تنن تن

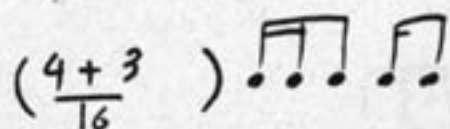

هفتم از پشت سر هم قرار گرفتن دو سبب خفیف با تکرار مجدد آن مانند

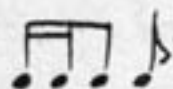
تنن تنن تن.

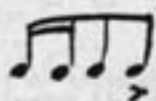
هشتم يك فاصله صغری با يك و تد مقرون مانند تنن تنن

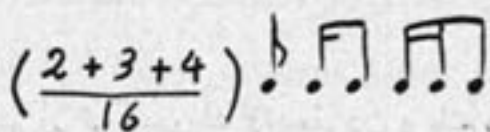
نهم يك فاصله صغری با يك سبب خفیف مانند تنن تن

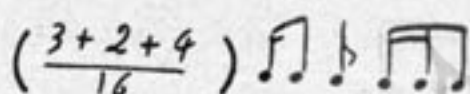
اجرای آن در واقع مانند میزان $\frac{3}{8}$ است که ضرب سوم آن قوی اجرا شود.

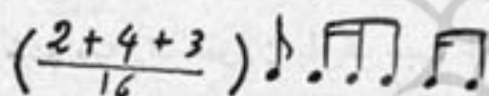
از ترکیب سه تایی اصول فوق نعمات سه تایی حاصل میشود که عبارتند از:
اول يك سبب خفیف و يك وتد مقرون و يك فاصله صغری مانند تن تن تن
تن تن که در قالب میزان لنگ مانند $\frac{9}{16}$ میگنجد .

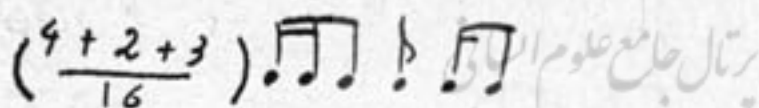
دوم يك وتد مقرون و يك سبب خفیف و يك فاصله صغری مانند تن تن تن تن تن تن.

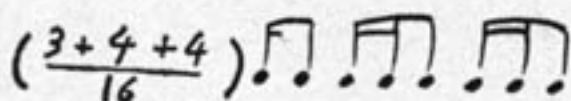
سوم يك سبب خفیف و يك فاصله صغری و يك وتد مقرون مانند تن تن تن تن تن تن

چهارم يك فاصله صغری با يك سبب خفیف و يك وتد مقرون مانند تن تن تن تن تن .
شیراز: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پنجم از ترکیب يك وتد مقرون با دو فاصله صغری مانند تن تن تن تن تن تن.
که در قالب میزان لنگی مانند $\frac{11}{16}$ میگنجد .

ششم از ترکیب يك وتد مقرون با يك فاصله صغری و يك سبب خفیف مانند تن تن تن تن تن .

$$\left(\frac{3+4+2}{16}\right) \text{ . . . }$$

هفتم از ترکیب يك فاصله صغری يك و تد مقرون و يك فاصله صغری مانند تنن تنن تنن .

$$\left(\frac{4+3+4}{16}\right) \text{ . . . }$$

هشتم يك سبب خفیف با دو و تد مقرون مانند تن تن تن تن .

$$\left(\frac{2+3+3}{16}\right) \text{ . . . }$$

نهم يك سبب خفیف با دو فاصله صغری مانند تن تنن تنن .

$$\left(\frac{2+4+4}{16}\right) \text{ . . . }$$

دهم يك فاصله صغری با يك و تد مقرون و با يك فاصله صغری مانند تنن تنن تنن .

$$\left(\frac{4+3+4}{16}\right) \text{ . . . }$$

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی